
Mitjans de comunicació i adopció

Consideracions sobre el tractament
informatiu de l'adopció

Consell
de l'Audiovisual
de Catalunya

Introducció

L'Asociación de Familias Adoptantes en China (AFAC) va manifestar en un escrit adreçat al Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) la seva preocupació per determinades informacions aparegudes als mitjans, les quals considerava que podien afectar la sensibilitat dels infants i adolescents que coneixen la seva condició d'adoptats. El Consell, com a autoritat de regulació audiovisual, té entre les seves funcions la de vetllar pel compliment de la legislació sobre protecció de la infància i l'adolescència pel que fa als mitjans de comunicació audiovisual.

Conscients de la transformació històrica que han experimentat els processos d'adopció d'infants socialment i legalment, tant en l'àmbit nacional com en l'internacional, i tenint en compte la preocupació expressada per algunes associacions de famílies adoptants i de persones adoptades pel relat periodístic que de vegades es dona d'aquest fet, es va crear un grup de treball amb actors implicats per debatre sobre la qüestió. En aquest procés hi han participat l'AFAC, l'associació GERARD, La voz de los adoptados / La veu dels adoptats, l'Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció, el Síndic de Greuges, el Col·legi de Periodistes de Catalunya i el Consell de l'Audiovisual de Catalunya, i s'ha comptat amb la col·laboració experta d'una professora de la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona.

Aquest document pretén recollir les reflexions de persones que viuen directament la realitat de l'adopció —adoptats, adoptants, associacions de famílies—, d'entitats i d'institucions que treballen en la protecció de la infància, però també dels professionals dels mitjans de comunicació. L'objectiu és aportar eines i recursos per al tractament d'aquesta qüestió per part dels mitjans, clarificar conceptes i treballar —sempre des de la llibertat i el respecte vers els i les professionals de la comunicació— per tal que, també en l'àmbit de la informació, prevalgui sempre l'interès superior de l'infant.

L'adopció ha existit sempre per protegir l'infant i l'adolescent, però en les darreres dècades ha patit canvis legals i socials molt importants al nostre territori. Legalment —l'adopció sempre la concedeix un jutge o jutgessa—, cal destacar que, abans de la Llei de 1987, l'adopció era un acord privat jurídic davant del magistrat. Precisament aquesta nova reglamentació va introduir per primer cop l'Administració pública en el procés adoptiu. En les adopcions internacionals, per la seva banda, és el Conveni de la Haia de 1993 qui regularitza i reparteix responsabilitats. Seguint la nomenclatura legal de l'acord, l'Estat d'origen de la persona garanteix que està *en situació d'abandonament* i, per tant, en condicions de *ser adoptat* i, al mateix temps, l'Estat receptor, que les futures famílies adoptives són *idònies*.

Convé recordar que, històricament, les circumstàncies en què s'han donat els processos d'adopció han variat i, especialment en algunes èpoques de repressió, les condicions legals, socials, econòmiques i morals no sempre han estat favorables a l'exercici lliure de la maternitat i a l'interès de l'infant. Aquest context va permetre que es produïssin casos d'adopció il·lícits que avui en dia s'estan investigant.

Amb l'arribada de la democràcia, aquesta situació evoluciona. No només es dóna una reglamentació nova, com ja hem vist, sinó que noves i diverses formes d'estructura familiar són acceptades socialment. També pel que fa a l'adopció internacional es dóna una transformació: a més de l'adhesió dels estats als principis del Conveni de la Haia, des del punt de vista social, les diferències ètniques han estat admeses, en general, i la diversitat és ben acceptada.

Les societats canvien a poc a poc i la perspectiva i l'obertura del present han de permetre'ns entendre les dificultats i el context del passat, de la mateixa manera que ens han de permetre no oblidar-nos de l'objectiu: que els infants assoleixin una família que els estimi i els educi plenament.

Consideracions sobre el tractament informatiu de l'adopció

Aquestes consideracions pretenen aportar alguns elements de reflexió que poden contribuir a un tractament informatiu acurat de les adopcions, una realitat diversa, complexa i canviant, i, per tant, difícilment generalitzable. En totes les situacions, cal tenir present que l'objectiu de l'adopció és garantir el dret de l'infant, que es troba en una situació d'indefensió o de risc, a ser protegit. Així, cal presentar l'**adopció** com una **mesura de protecció a la infància** i garantir sempre l'**interès superior de l'infant**, tal com recull expressament la *Convenció sobre els drets de l'infant* del 1989.

- 1. Considerar en primer terme l'infant.** En tota decisió informativa, ha de prevaldre l'interès superior de l'infant per damunt de qualsevol altre.
- 2. No discriminar els infants.** D'acord amb l'article 2 de la Convenció,¹ cal evitar els testimonis o les informacions que discriminin els infants entre fills biològics o adoptats en el si d'una família, o que estableixin relacions de causa-efecte entre el seu comportament i el seu vincle de filiació.
- 3. No frivoltzar l'adopció.** Cal parlar amb respecte de l'adopció tenint en compte que l'infant ha patit unes carències i l'abandonament, la pèrdua o la separació dels pares biològics, i que s'ha vist immers en un procés complex i no desitjable per a cap persona. Cal evitar la imatge de frivoltat que, en ocasions, pot envoltar aquest procés, especialment quan es vincula a personatges famosos.
- 4. Singularitzar.** Es recomana distingir els casos de tràfic d'infants dels processos d'adopcions regulars i evitar la morbositat o l'espectacularització de les informacions que, en alguns casos, poden ocasionar dany moral a les persones adoptades i a les seves famílies.

Es recomana que s'expliqui de forma rigorosa el context dels casos en què es dona o es pot donar el tràfic d'infants, que pot respondre a una diversitat de circumstàncies d'índole socioeconòmica, política, històrica o de catàstrofe natural, i que s'eviti generalitzar les causes i les conseqüències de processos irregulars.

- 5. Contextualitzar.** Cal contextualitzar la informació sobre l'adopció també en el temps, tenint en compte l'evolució que s'ha produït a la societat en aquest àmbit, pel que fa a legislació, seguretat jurídica i transparència en els processos d'adopció.
- 6. Emprar fonts d'informació qualificades.** Demanar informació i assessorament a fonts expertes que vetllen per la protecció dels infants i de les seves famílies, com ara institucions, associacions i professionals en l'àmbit de l'adopció i la postadopció.²

¹ *Convenció sobre els drets de l'infant de Nacions Unides*. Article 2. "1. Els estats membres han de respectar els drets enunciats en aquesta Convenció i assegurar-los a tots els infants sota la seva jurisdicció sense cap mena de discriminació, independentment de la raça, el color, el sexe, la llengua, la religió, l'opinió política o d'altra mena, l'origen nacional, ètnic o social, la posició econòmica, la incapacitat física, el naixement o qualsevol altra condició de l'infant, dels seus pares, o dels seus tutors legals."

² L'Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció (ICAA) recull al seu web una relació d'associacions de l'àmbit de l'adopció i de l'acolliment.

[Associacions de famílies adoptives](#)

[Institucions col·laboradores d'integració familiar \(ICIF\)](#)

Associacions de persones adoptades:

[La Voz de los Adoptados/La Veu dels Adoptats](#)

[Asociación GERARD](#)

- 7. Utilitzar un llenguatge precís.** Per tal de promoure un ús acurat del llenguatge, en el tractament informatiu convé extremar les precaucions per definir cada situació o fet noticable de la manera més precisa possible. Es recomana evitar adjectivacions i generalitzacions. Així mateix, convé evitar confusions en qüestions com ara l'adopció, el tràfic, el robatori d'infants, etc.
- 8. Respectar el dret a la intimitat.** En el cas de determinats continguts televisius que exposen la vida privada d'algunes persones, cal considerar que, en ocasions, les informacions que aporten concerneixen infants o adolescents i que, tot i que no apareguin en imatges explícites o a plató, són objecte de debat directament o indirectament. Aquests programes poden conculcar el dret a la intimitat dels infants o adolescents relacionats amb els adults que es presten lliurement a participar-hi.³ Les *Consideracions i recomanacions del CAC sobre la teleporqueria* (2006) assenyalen que “L'exhibició impúdica de la pròpia intimitat no només perjudica la dignitat de la persona que la realitza, sinó que afecta també l'entorn familiar i social de la persona *exhibida*, i molt especialment els menors que puguin estar sota la seva tutela”.

³ D'acord amb l'apartat 1 de l'article 16 de la *Convenció sobre els drets de l'infant de Nacions Unides*, “Cap infant no pot ser subjecte d'interferències arbitràries o il·legals en la seva vida privada, la seva família, domicili o correspondència, ni d'atacs il·legals al seu honor i reputació. [...]”

Glossari

Abandonament

Situació en què els pares/mares, tutors/es, guardadors/es o qualsevol altra persona obligada legalment a prestar assistència omet els deures, o la majoria de deures, respecte d'un infant, que es produeix quan les seves necessitats bàsiques no són ateses, de manera temporal o permanent. La desatenció pot ser per acció o per omissió i de manera intencionada o no.

Acolliment

Mesura protectora per la qual un infant o adolescent desemparat és confiat a una família extensa (aquella en què hi ha una relació de parentiu per consanguinitat o afinitat) o aliena perquè hi convisqui, la qual ha de vetllar pel desenvolupament integral de la seva personalitat. Les persones que reben un infant en acolliment n'exerceixen la guarda i tenen l'obligació de tenir-ne cura. L'acolliment pot ser familiar o en centre. En aquest darrer cas es confia la guarda del menor al director o directora del centre.

Adopció

És una mesura protectora que comporta la creació d'un vincle jurídic de filiació, mitjançant el qual es pren com a fill/a un infant que no ho és biològicament, amb ple sotmetiment a la legislació internacional, del país d'origen del menor i de la pròpia, en el cas de l'adopció internacional, o bé exclusivament conforme a la legislació pròpia en el cas d'adopció nacional i amb subjecció a un procediment administratiu o judicial reglat.

Adopció truncada/frustrada

És aquella on el procés de vinculació entre pares i fill/a adoptat/ada no ha reeixit. Acaba amb un retorn del fill/a adoptat/ada a l'administració que el tutela. En qualsevol cas, l'adopció és un acte irrevocable, no s'hi pot renunciar, i el que es produeix és un abandonament dels drets i deures com a pares o titulars de la potestat.

Certificat d'idoneïtat / resolució d'idoneïtat

Document expedit per l'organisme públic competent del lloc de residència de les persones sol·licitants de l'adopció, en què s'acredita que aquestes persones tenen la capacitat, l'aptitud i la motivació adequades per adoptar un infant, tenir-ne cura i atendre'n les necessitats i per assumir les responsabilitats derivades de l'adopció. El certificat és per a l'adopció internacional i la resolució, per a l'adopció nacional.

Família que s'ofereix

Matrimoni, parella, home o dona que ofereix la seva proposta per a l'adopció o l'acolliment d'un infant o adolescent. Un cop finalitzat el procediment, passen a ser **família adoptiva o acollidora**.

Guarda

Responsabilitat que assumeix una persona o institució de vetllar per un menor d'edat, tenir-lo en companyia seva, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral. És transitòria i no comporta un càrrec tutelar. Pot ser sol·licitada per pares o tutors quan, per circumstàncies greus, no poden fer-se càrrec de l'infant. D'altra banda, l'administració titular de la tutela pot delegar la guar-

da a una família o a un centre (vegeu *tutela*). La **guarda judicial** és assumida per l'entitat pública competent quan així ho acordi el jutge o jutgessa en els casos en què legalment sigui procedent.

Kafala

Institució pròpia dels països musulmans que té com a finalitat protegir els infants que es troben en situació de desemparament. És diferent de l'adopció, la qual no es recull en els ordenaments jurídics musulmans. La responsabilitat dels *kafalis* (o persones que assumeixen la *kafala* de l'infant) comporta assumir el compromís d'encarregar-se de la protecció i de l'educació d'un infant abandonat com ho faria un pare o una mare amb el seu fill. Tanmateix, la *kafala* no crea cap vincle jurídic de filiació o parentiu entre l'infant i la família que l'acull.

Mare biològica

Dona que ha donat a llum l'infant posteriorment adoptat. La **família biològica** està conformada pels parents de l'infant per via de consanguinitat o d'afinitat de la mare i/o del pare biològics de l'infant.

Mediació

Intervenció d'una tercera persona, imparcial i experta, lliurement escollida que realitza l'acompanyament en la cerca dels orígens de la persona adoptada. També pot fer d'acompanyament de les parts implicades en el procés. Un cop localitzats els familiars biològics, és el o la professional que gestiona emocionalment el possible retrobament de les persones implicades i, si aquesta és la voluntat, el restabliment del contacte i, si es donen les circumstàncies pertinents, també la relació entre aquestes persones.

Necessitats especials

Característiques específiques d'un infant adoptable conformades per algun tipus de discapacitat o patologia física o intel·lectual de grau divers (de lleu a sever). El **passatge verd** és la denominació comuna per al procediment específic promogut per la República Popular de la Xina —i estès a altres països— que té per objecte l'adopció d'infants considerats al seu país *de necessitats especials*, diferenciant-ho de la **via ordinària**.

Orígens

Antecedents de l'infant adoptat: familiars, culturals, socials, etc.

Potestat parental (pàtria potestat)

Funció que han d'exercir els progenitors de manera conjunta, o un d'ells amb el consentiment de l'altre, en benefici dels fills menors d'edat no emancipats, que comporta vetllar i tenir cura dels fills i les filles, convida-hi, alimentar-los i educar-los, procurar-los una formació integral, representar-los legalment i administrar els seus béns.

Procediment d'adopció (vegeu *adopció*)

El procediment d'adopció s'inicia quan la família ja ha obtingut la idoneïtat en el procediment de valoració i formació. D'acord amb la legislació aplicable, són els tràmits necessaris per constituir una adopció, tenint en compte el deure de trobar la millor família disponible per a l'infant. El procediment resulta il·legal quan s'han incomplert algunes de les condicions necessàries: un infant o adolescent no abandonat, falsificació de documents, etc.

Restabliment del contacte familiar

Procés de retrobament i de represa de la relació personal entre la persona adoptada i la seva família biològica.

Seguiment postadoptiu

Servei d'assessorament professional adreçat tant a les famílies adoptants com a les persones adoptades i als professionals del món de la infància que estan en contacte amb famílies adoptives. Té com a objectiu orientar i donar suport a les famílies en el procés de criança dels fills, atenent les possibles crisis que puguin aparèixer, i evitar futures situacions de risc dels infants adoptats. El servei proporciona eines, pautes i suport per afavorir el creixement i el benestar de les famílies que ja han adoptat i per identificar les necessitats d'aquelles que estan en procés de fer-ho.⁴

Tràfic d'infants

Delicte que consisteix a traslladar un infant (adoptable o no) d'un lloc a un altre i lliurar-lo a canvi d'una compensació econòmica o d'un altre tipus de pagament, amb la finalitat de crear l'aparença que es donen les condicions que en possibiliten l'adopció.

Tutela

La tutela és una figura jurídica que supleix la potestat parental per a aquells menors d'edat que no tinguin ningú que l'exerceixi sobre ells o per a aquells infants o adolescents que estiguin en situació de desemparament perquè els seus progenitors no els proporcionen els elements bàsics per al seu desenvolupament.

Vivències

Denominació comuna per referir-se a les experiències i els records de l'infant, relacionats amb l'abandonament, la institucionalització, etc., que aporten components psicològics al creixement, a la maduració i a la integració del menor en el si de la família adoptant.

4 [Servei d'Atenció Postadoptiva de l'Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció](#)

Referències legislatives i recursos

➤ [Convenció sobre els drets de l'infant de Nacions Unides \(1989\)](#)

Article 21. “Els estats membres que reconeixen o permeten l'adopció han d'assegurar que la consideració principal sigui l'interès primordial de l'infant”.

➤ [Conveni de la Haia sobre la protecció de menors i la cooperació en matèria d'adopció internacional](#).⁵

La legislació catalana estableix l'interès superior de l'infant en totes les situacions, i considera l'infant i adolescent subjecte de drets i oportunitats.

➤ [Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència](#)

La lletra *h* de l'article 158 d'aquesta Llei considera infracció greu “Incomplir el deure de confidencialitat respecte de les dades dels infants i els adolescents, i vulnerar el caràcter reservat de les actuacions en matèria d'acolliment i d'adopció”; i la lletra *l*, “Difondre dades personals dels infants o els adolescents pels mitjans de comunicació.”

➤ [Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família](#)

La secció primera del capítol V estableix els termes sobre filiació i la secció tercera regula la filiació adoptiva.

➤ [Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya](#)

Apartat 1 de l'article 81: “Els prestadors de serveis de comunicació audiovisual no poden difondre el nom, la imatge ni altres dades que permetin d'identificar els menors en els casos en què, amb el consentiment o sense el consentiment de llurs pares o tutors, en puguin quedar afectats l'honor, la intimitat o la imatge, i d'una manera particular si apareixen o poden aparèixer com a víctimes, testimonis o inculpats amb relació a la comissió d'accions il·legals. Tampoc no es poden divulgar les dades relatives a la filiació d'infants i adolescents acollits o adoptats.”

Apartat 2 de l'article 81: “Sens perjudici de l'adopció de les mesures tècniques pertinents, els continguts que puguin afectar el desenvolupament físic, mental o moral dels menors només poden ésser difosos després de les 22 hores i abans de les 6 hores. La difusió d'aquests continguts ha d'anar precedida d'un senyal acústic i s'ha d'identificar amb la presència d'un senyal visual durant tota l'emissió.”

⁵ *Recopilación de los Convenios de la Conferencia de La Haya de Derecho Internacional Privado (1951-2007)*. 2a edició. Madrid: Editorial Marcial Pons, 2008. Traducció, coordinació i estudi preliminar d'Alegría Borrás i Julio D. González Campos, revisada en col·laboració amb l'Oficina Permanent de la Conferència de l'Haia de Dret Internacional Privat.

- [Instrucció general del Consell de l'Audiovisual de Catalunya sobre protecció de la infància i l'adolescència, senyalització orientativa i dret a la informació de les persones usuàries dels serveis de televisió \(2007\)](#)

- [Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció \(ICAA\)](#)

- [Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència \(DGAIA\)](#)

- [Observatori dels Drets de la Infància](#)

- [UNICEF](#)

Altres

Mitjans de comunicació. Codis i guies editorials

➤ [Manual d'ús del *Llibre d'estil* de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals](#)

Aquest Manual es planteja com informar els infants i els joves (1.4.4: La realitat explicada als infants i joves) i estableix unes precaucions: “[...] Limitem la difusió de material informatiu que contingui escenes de violència o cruesa que puguin alterar l'equilibri emocional dels infants i joves a qui es dirigeix. Quan dins de l'horari protegit difonem continguts d'actualitat adreçats a un públic general, tenim present que entre l'audiència hi pot haver menors. Si cal, advertim prèviament que s'hi inclou material que pot ser inadequat. [...]”

➤ [Código de autoregulación para la defensa de los derechos del menor en los contenidos audiovisuales, conexos, interactivos y de información en línea de la Corporación RTVE](#)

En l'apartat 1.e, el codi recomana “Evitar la utilización instrumental de los conflictos personales y familiares como espectáculo, creando desconcierto en los menores.” I en el punt 4.b estableix que “No se podrán divulgar los datos relativos a la filiación o a la adopción de menores de edad.”

Autoritats de regulació audiovisual

➤ **Consell de l'Audiovisual de Catalunya**

[*Recomanacions sobre la participació dels menors d'edat en els programes de televisió* \(2009\)](#)

“El Consell de l'Audiovisual de Catalunya considera que els prestadors de serveis de televisió han de vehicular aquesta participació [la dels menors d'edat en els programes de televisió] amb totes les cauteles necessàries per tal de garantir la protecció adequada dels menors d'edat que hi participen. En aquest sentit, el Consell també entén que el consentiment dels representants legals o tutors dels menors no ha de dispensar els responsables dels programes de televisió de la seva responsabilitat en relació amb el seu deure de protegir els menors d'edat”.

➤ **Consell Superior de l'Audiovisual francès**

[*Deliberació sobre la participació dels menors en els programes de televisió* \(2007\)](#)

Punt 4. Protecció de la identitat d'alguns menors: els serveis de televisió no han de demanar el testimoni d'un menor en una situació difícil en la seva vida privada quan hi ha risc que això en comporti l'estigmatització, llevat que se n'asseguri la protecció total de la identitat (cara, veu, nom, adreça...) amb un procediment tècnic apropiat que n'impedeixi la identificació.

Grup de treball

- Núria Canal, directora de l'**Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció** (ICAA)
- Carme Figueras, consellera del **Consell de l'Audiovisual de Catalunya** (CAC)
- **Montse Freixa**, professora de la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona
- Cari Mackay, presidenta de l'**Asociación GERARD**
- Alícia Oliver, delegada per a la comissió de Periodisme Solidari del **Col·legi de Periodistes de Catalunya** (CPC)
- Anna Piferrer, assessora de l'Àrea d'Infància i Educació del **Síndic de Greuges**
- Iolanda Serrano, presidenta de **La Voz de los Adoptados/La Veu dels adoptats**
- **Òscar Solans**, vicepresident i responsable de l'Àrea Jurídica de l'**Asociación de Familias Adoptantes en China** (AFAC)

**Consell
de l'Audiovisual
de Catalunya**

C. dels Vergós, 36-42 - 08017 Barcelona
Tel. 93 557 50 00 Fax 93 557 50 01
www.cac.cat - audiovisual@gencat.cat